
ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 330.32:336.71:369.03

Л. Д. Лебединська, к.е.н., доцент,
Л. М. Ремньова, к.е.н., доцент**ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БАНКІВ ТА СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ**

Висвітлено основні принципи формування інвестиційного потенціалу банків та страхових компаній, виявлено найважливіші чинники, що визначають сучасні тенденції розвитку їх інвестиційної діяльності під впливом глобалізаційних процесів, розглянуто можливості досягнення ефекту синергії в інвестиційній діяльності за рахунок кооперації та співробітництва між банками та страховими компаніями.

Ключові слова: банк, страхова компанія, інвестиційний потенціал, інвестиційна діяльність, глобалізаційний процес, ефект синергії.

Л. Д. Лебединская, к.э.н., доцент,
Л. М. Ремнева, к.э.н., доцент**ИНВЕСТИЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ БАНКОВ И СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ**

Освещены основные принципы формирования инвестиционного потенциала банков и страховых компаний, выявлены важнейшие факторы, определяющие современные тенденции развития их инвестиционной деятельности под влиянием глобализационных процессов, рассмотрены возможности достижения эффекта синергии в инвестиционной деятельности за счет кооперации и сотрудничества между банками и страховыми компаниями.

Ключевые слова: банк, страховая компания, инвестиционный потенциал, инвестиционная деятельность, глобализационный процесс, эффект синергии.

L. Lebedynska, PhD in Economics, associate professor,
L. Remnyova, PhD in Economics, associate professor**INVESTMENT POTENTIAL OF BANKS AND INSURANCE COMPANIES**

The article is devoted to the main principles of investment potential formation of banks and insurance companies. The authors identify important factors which determine modern trends in their investment activity under the influence of global processes. The possibilities to achieve synergy in investment activity by cooperation and collaboration between banks and insurance companies are also scrutinized.

Keywords: bank, insurance company, investment potential, investment activity, global process, synergy.

Актуальність теми дослідження. Банківські установи та страхові компанії є вагомим сегментом фінансового ринку України та важливим стратегічним сегментом економіки в цілому, оскільки забезпечують формування джерел інвестиційних ресурсів у значних обсягах та на

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

довгостроковій основі. Водночас специфіка економічних процесів у нашій країні зумовлює ситуацію, при якій інвестиційні ресурси банківського та страхового секторів як важливих учасників інвестиційного ринку функціонують у досить обмежених сегментах і не відіграють вагомої ролі у формуванні загального інвестиційного потоку в країні в цілому і на рівні окремих суб'єктів господарювання зокрема.

Постановка проблеми. В умовах загальної слабкості позицій інших учасників інвестиційного ринку недостатній розвиток інвестиційної діяльності банків та страхових компаній виступає одним із суттєвих деструктивних елементів у відтворювальних процесах. З цих позицій актуалізується дослідження інвестиційного потенціалу банків та страхових компаній з метою виявлення стримуючих чинників розвитку інвестиційної діяльності зазначених фінансово-кредитних установ та підвищення їх інвестиційних можливостей на сучасному етапі економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняній літературі окремі управлінські аспекти проблеми удосконалення інвестиційної діяльності страхових компаній розглядаються в публікаціях Александрової М., Базилевича В., Василенка А., Глушенко А., Горбача Л., Залєтова О., Заруби О., Плиси В., Поддєрьогіна А., Уманців Ю., Шириняна Л. та інших. Проблеми удосконалення інвестиційної діяльності банківських установ займають важливе місце в дослідженнях учених-економістів Барановського О., Міщенко В., Нідзельської І., Довгань Ж., Примостки Л., Кириченка О. та багатьох інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Водночас проблемні питання розвитку інвестиційної діяльності в банківському та страховому секторах економіки України, а також причини, які гальмують використання інвестиційного потенціалу зазначених фінансово-кредитних інститутів вивчені ще недостатньо й потребують поглибленого дослідження та аналізу в сучасних економічних умовах, що склалися під впливом світової фінансової кризи.

Постановка завдання. Метою статті є визначення концептуальних засад та основних принципів формування інвестиційного потенціалу банків та страхових компаній, виявлення найважливіших чинників, що визначають сучасні тенденції розвитку їх інвестиційної діяльності під впливом глобалізаційних процесів, та розробка економічних методів активізації інвестиційної діяльності вітчизняних банків та страхових компаній.

Виклад основного матеріалу. Інвестиції страхових компаній та банків доцільно розглядати як одне з основних додаткових джерел фінансових ресурсів, за допомогою яких потенційні інвестори формують або збільшують власний реальний інвестиційний платоспроможний попит з метою урівноваження його з інвестиційною пропозицією. У такому контексті доцільно зазначити, що характер участі банків та страхових компаній у загальному інвестиційному процесі є двоїстим і полягає у виконанні останніми на інвестиційному ринку як посередницьких функцій, так і власної участі за рахунок особистого доходу, в реальному та фінансовому секторах.

Особливість формування інвестиційного потенціалу страхових компаній зумовлена наявністю власних коштів, які страховики можуть спрямовувати у різні види інвестицій, а також специфікою формування залучених фінансових ресурсів, що дає змогу страховим компаніям користуватися протягом певного проміжку часу коштами страхувальників і вкладати їх в інвестиційні інструменти. При цьому страхова та інвестиційна діяльність страхової компанії органічно пов'язані, незважаючи на розбіжність

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

цілей. Адже страховий фонд є джерелом фінансування інвестиційної діяльності, а прибуток від інвестиційної діяльності у свою чергу може бути спрямований на фінансування страхових операцій. Для повної реалізації потенціалу страхових компаній в активізації інвестиційних процесів потрібно, перш за все, усвідомити, що функція страхового захисту знаходиться у тісному взаємозв'язку з інвестиційною функцією. Так, зокрема, страховики можуть виступати не тільки активними учасниками інвестиційного ринку і активно інвестувати мобілізовані в результаті страхової діяльності кошти в різноманітні інвестиційні інструменти, а й спроможні завдяки здійснюваному страховому захисту активно впливати на стан інвестиційних процесів у країні. Мова йде про страховий захист інвесторів та кредиторів інвестиційних проектів і програм, захист загальнодержавних інтересів при екологічному страхуванні інвестиційних проектів, а також самозахист страхових компаній від великих інвестиційних ризиків шляхом їх перестрахування.

Всі перелічені аспекти страхового захисту покликані забезпечити більшу надійність інвестиційних операцій і, в першу чергу, активізувати інвестиційні інтереси вітчизняних власників капіталу. Адже саме ділова активність і страховий захист вітчизняних інвесторів є основними об'єктивними критеріями інвестиційної привабливості того чи іншого національного ринку для іноземних інвесторів.

Важливими передумовами для виконання страховими компаніями функцій інституціональних інвесторів є:

- по-перше, наявність власних коштів, якими страховики можуть розпоряджатися на свій власний розсуд, в т.ч. спрямовувати у різні види інвестицій;
- по-друге, специфіка формування залучених фінансових ресурсів дає змогу страховим компаніям користуватися протягом певного проміжку часу коштами страхувальників і вкладати їх в інвестиційні інструменти.

Виняткові інвестиційні можливості страховиків і їх значний потенціал у реалізації загальнодержавних і регіональних інвестиційних програм вимагають серйозного переосмислення макроекономічного значення страхування і визнання його стратегічним фактором капіталоутворення в умовах широкомасштабних ринкових перетворень. Адже саме страхування забезпечує відшкодування збитків при вкладенні капіталу, створює механізм для їх попередження та зменшення і тим самим активізує інвестиційні процеси в країні та створює економічні передумови для безперервного відтворювального процесу.

Досліджуючи роль банків в інвестиційних процесах, слід зазначити, що завдяки їх участі забезпечується переливання грошових капіталів від одних суб'єктів інвестиційних відносин (інвесторів, кредиторів) до інших (позичальників), що сприяє рівномірному розподілу фінансових ресурсів між різними сферами підприємницької діяльності. Особливо важливою є їх роль у переміщенні грошових заощаджень домашніх господарств в оборот підприємств. Це зумовлено тим, що ці заощадження є найбільшим джерелом кредитів та інвестицій в економіку.

Отже, механізм участі банківської системи в інвестиційній діяльності визначається сукупністю форм та методів акумулювання фінансових ресурсів з метою їхнього вкладення у національну економіку. Що стосується прямого впливу банківських установ на інвестиційні процеси, то він полягає у мобілізації заощаджень населення і спрямування їх на інвестування через використання кредитного механізму та ринок цінних паперів, а також у вкладенні в інвестиційні проекти власних і залучених ресурсів. Непрямий

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

вплив полягає в обслуговуванні руху коштів, які належать клієнтам-інвесторам і призначені для інвестиційних цілей, а також у виконанні цілого спектра посередницьких функцій, особливо в процесі здійснення схем проектного фінансування інвестицій.

Сумісне дослідження інвестиційного потенціалу банків та страхових компаній зумовлено посиленням інтеграції між суміжними фінансовими ринками і значними можливостями досягнення ефекту синергії в інвестиційній діяльності за рахунок кооперації та співробітництва між банками та страховими компаніями. Інтеграція діяльності банків та страхових компаній проявляється, у першу чергу, у поглибленні та розширенні взаємозв'язків між зазначеними фінансовими установами, у формуванні спільних фінансових продуктів та визначенні взаємовигідних напрямків роботи, створенні стратегічних фінансових альянсів і фінансових супермаркетів.

У процесі організації взаємовідносин між банком та страховою компанією частина ризиків, прийнятих банком, перекладається на страховиків, що одночасно вигідно як для банку, так і для страхової компанії. У цьому контексті страхування слід розглядати як спосіб підвищення лояльності клієнтів по відношенню до банку. Що стосується самого співробітництва двох суміжних інститутів фінансового ринку, то його слід визнати як ефективний організаційно-економічний засіб підвищення конкурентоспроможності банків та страхових компаній, розвитку їх інвестиційної і інноваційної діяльності, проведення гнучкої тарифної політики та зменшення вартості спільних фінансових продуктів, поліпшення обслуговування клієнтів.

Аналіз сучасних тенденцій розвитку інвестиційних процесів в Україні дає підстави для висновку про існування нагальної потреби більш повного і комплексного використання інвестиційного потенціалу банківського та страхового секторів, виходячи з принципів раціонального управління їх інвестиційними ресурсами і особливостей сучасного етапу ринкових перетворень у країні.

Як свідчить проведене узагальнення світового досвіду, ефективність інвестиційних процесів на макrorівні значно підвищується за умови взаємодії та співробітництва банків та страхових компаній, що може здійснюватися у двох формах:

- на підставі узгоджених взаємних зобов'язань банк бере на себе зобов'язання по просуванню конкретних страхових продуктів та послуг, і відповідно страхова компанія при плануванні своєї інвестиційної діяльності також віддає перевагу даному банку;

- на підставі договору про співробітництво одна із сторін (або банк, або страхова компанія) забезпечує весь процес продажу спільних продуктів, які стимулюють активізацію інвестиційних процесів. Мова йде, у першу чергу, про страхування інвестиційних кредитів, про розподіл ризиків при проектному фінансуванні.

Із кардинальною зміною фундаментальних атрибутів господарювання в Україні суттєво підвищуються вимоги до професійного управління процесом формування інвестиційного та інноваційного потенціалу економічних суб'єктів і його найбільш ефективного використання. Загальновідомо, що темпи приросту валового внутрішнього продукту і національного доходу досить тісно корелюють з приростом обсягу, структурними і якісними змінами капіталовкладень. Саме тому з метою стабілізації національної економіки в умовах кризових явищ потрібно

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

мобілізувати значні обсяги інвестиційних ресурсів для забезпечення стрімкого прориву в соціально-економічному розвитку країни.

Зараз Україна, як ніколи, поставлена перед об'єктивною необхідністю активізації інноваційно-інвестиційної діяльності для створення конкурентноспроможних господарських систем, модернізації і реконструкції діючих структур, забезпечення диверсифікації капіталу в напрямі соціально орієнтованих структурних перетворень. А для цього потрібно задіяти потенціал всіх суб'єктів фінансового ринку, здатних акумулювати капітал і раціонально його використовувати.

До основних чинників, що поставили під загрозу інвестиційну діяльність банків та страхових компаній під час світової фінансової кризи, слід віднести: валютно-курсову нестабільність; поточне знецінення гривні з причини структурних та зовнішньоторговельних дисбалансів; збереження негативних інфляційних очікувань населення; недовіру населення до фінансових установ, у тому числі з причин затягування або відмови виконання ними своїх зобов'язань за укладеними договорами; збільшення ризиків, пов'язаних з високою залежністю страхових компаній від банківського каналу реалізації страхових продуктів та неповерненням наданих позик (кредитів); кризовий обвал українського фондового ринку у 2008 році та кризи в банківському секторі країни, нестабільну банківську ліквідність у зв'язку із зняттям коштів із рахунків іноземними інвесторами, що призвело до "заморожування" страхових резервів на депозитних рахунках у банках і суттєво зменшило ліквідність вітчизняних страховиків. Водночас, відсутність єдиної стратегії та узгодженої реалізації тактичних заходів у подоланні кризових явищ з боку керівництва відповідних державних органів поглибило стагнаційні процеси.

Висновки. З урахуванням вищезазначеного при розробці стратегії розвитку банківського та страхового сектора України потрібно задіяти наступні інвестиційні чинники:

- збільшити місткість національного інвестиційного ринку за рахунок вкладення страхових резервів, сформованих за договорами загального страхування, у високоліквідні короткострокові фінансові інструменти або реальні проекти з терміном окупності до одного року, а страхових резервів зі страхування життя - в довгострокові інвестиційні проекти з урахуванням пріоритетів структурної перебудови;

- забезпечити страховий захист учасників інвестиційного процесу, що дозволить перетворити непередбачені витрати фізичних і юридичних осіб по відшкодуванню збитків у процесі інвестиційної діяльності у фіксовані, заздалегідь визначені і, таким чином, сплановані витрати;

- звільнити завдяки страхуванню інвесторів від необхідності вилучати значні кошти з обороту для резервування цих сум на випадок пожежі, технічної аварії чи природної катастрофи;

- зменшити завдяки страховому захисту ризик фінансових втрат і збільшити конкурентоздатність учасників інвестиційного процесу і відповідно підвищити їх інтерес до реінвестування коштів, розробки нових продуктів чи технологій.

До основних чинників, які створюють сприятливі передумови для подальшого поглиблення співробітництва банків та страхових компаній у процесі здійснення прямого і непрямого впливу на інвестиційний ринок слід віднести: посилення конкуренції на ринку банківських та страхових послуг; наявність відповідних нормативно-правових актів; необхідність відродження іпотечного та інвестиційного кредитування, що потребує сумісних дій банків і

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

страхових компаній по мінімізації фінансових ризиків; висока питома вага ризикових кредитних операцій в активах банків, що потребує більш активного використання механізмів передачі частини ризиків страховикам; підвищення вимог до показників діяльності комерційних банків (з боку Національного банку України) та страхових компаній (з боку Міністерства фінансів України), що робить взаємовигідним інвестування даних фінансових інститутів в акції одне одного і закріплення їх довгострокових стратегічних зв'язків.

Таким чином, з позицій проведеного аналізу інвестиційних чинників слід визнати банки та страхові компанії стратегічними секторами економіки, в яких не лише здійснюється банківське обслуговування та страховий захист учасників інвестиційного процесу і тим самим забезпечується більша надійність інвестиційних операцій, але й мобілізуються значні інвестиційні ресурси, що можуть активно вкладатися в структурну перебудову пріоритетних галузей національної економіки і тим самим зменшувати залежність нашої країни від іноземних інвестицій.

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що за допомогою економічних методів активізації інвестиційної діяльності банків та страхових компаній і ефективного використання акумульованих ними інвестиційних ресурсів при належному державному регулюванні інвестиційного процесу Україна має всі можливості в інвестиційній сфері забезпечити процеси економічного оновлення і зростання.

Література

1. Про внесення змін до Закону України "Про страхування" : Закон України від 07.07.2005 № 2774-IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. - №37. - С. 447.
2. Василенко А. В. Інвестиційна стратегія страхових компаній: навч. посібн. / А. В. Василенко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. - 168 с.
3. Лебединська Л. Д. Акумуляція фінансових ресурсів страхового ринку для забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку економіки / Л. Д. Лебединська, Л. М. Ремньова // Формування інноваційної моделі розвитку національної економіки України: Монографія: у 2-х ч. / За заг. ред. д.е.н., проф. І. С. Каленюк. – Чернігів: ЧДІЕУ, 2009. – Ч. 1. – С. 191-202.
4. Пацера М. Оптимальні шляхи посткризового розвитку / М. Пацера // Вісник НБУ. – 2011. - № 7. - С. 55-57.
5. Пікус Р. В. Страхові ринки України й Росії в умовах фінансової кризи / Р. В. Пікус, Н. В. Приказнюк // Фінанси України. – 2009. - № 12. – С. 47.
6. Поровозник В. О. Активізація інвестиційної діяльності страхових компаній в умовах економічної кризи / В. О.Поровозник // Стратегічні пріоритети. - 2009. - № 3. – С. 165-171.
7. Уроки банківської кризи 2008-2009 років і шляхи стратегічної трансформації банківської галузі України: Аналітична записка [Електронний ресурс] / Експертна група і Інформаційно-аналітичний центр АУБ. – Режим доступу: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=3921&menu=104&Itemid=96

Надійшла 21.12.2011 р.